

Петренко Ю., Колоколов В., Жогло В., Хмелюк О., Єфременко А. Оптимізація процесу фізичного виховання у ЗВО через впровадження фізкультурно-спортивної реабілітації. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2024. Том 12, № 2. С. 60-65. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i2-009>

Petrenko Yu., Kolokolov V., Zhohlo V., Khmeliuk O., Yefremenko A. Optymizatsiia protsesu fizychnoho vykhovannia u ZVO cherez vprovadzhennia fizkulturno-sportyvnoi reabilitatsii [Optimization of the process of physical education in institution of higher education through the implementation of physical-sports rehabilitation]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2024. Vol. 12, No 2. S. 60-65. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i2-009>

УДК 378:615.825:796.01

DOI: 10.31110/2616-650X-vol12i2-009

Юлія ПЕТРЕНКО¹, Віталій КОЛОКОЛОВ², Володимир ЖОГЛО³,
Олександр ХМЕЛЮК⁴, Андрій ЄФРЕМЕНКО⁵

^{1,5}Харківська державна академія фізичної культури, Україна

^{2,3,4}Національний університет цивільного захисту України, Україна

¹<https://orcid.org/0000-0002-6549-3729>

horbatenko1604@gmail.com

²<https://orcid.org/0000-0002-3501-3499>

vitalikr20062@gmail.com

³<https://orcid.org/0000-0001-8043-6936>

zhogloran@gmail.com

⁴<https://orcid.org/0000-0001-8933-4135>

sashakhmelyk@gmail.com

⁵<https://orcid.org/0000-0003-0924-0281>

pierreroberle@gmail.com

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗВО ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Анотація. Вдосконалення процесу фізичного виховання у закладах вищої освіти передбачає створення інклюзивного середовища. Однією з перспективних форм організації і проведення занять фізичними вправами, що сприятимуть оптимізації фізичного виховання здобувачів освіти, які мають порушення здоров'я є фізкультурно-спортивна реабілітація. Мета дослідження полягала у теоретичному обґрунтуванні специфіки впровадження фізкультурно-спортивної реабілітації як складової процесу фізичного виховання здобувачів ЗВО. Для досягнення цієї мети застосовували відповідні методи наукового дослідження теоретичного спрямування. У результаті наукового аналізу було виявлено, що наразі недостатньо досліджень щодо практики або можливостей впровадження фізкультурно-спортивної реабілітації у фізичне виховання студентів вищих навчальних закладів. Не досліджено методологічні аспекти розробки та реалізації цілісних програм або використання елементів фізкультурно-спортивної реабілітації осіб із різними хворобами. Є припущення, що лише систематизація процесу фізкультурно-спортивної реабілітації у вищих навчальних закладах як складової фізичного виховання дозволить створювати інклюзивні програми з різними видами рухової та спортивної активності, що забезпечить максимальне включення осіб з обмеженими можливостями у цей процес. Це сприятиме якісному удосконаленню фізичного виховання у ЗВО у напрямку здоров'язбереження, що є ключовим фактором його успішності. Вищезазначені проблеми спонукали до структурування інформації щодо можливостей впровадження фізкультурно-спортивної реабілітації у ЗВО, що сприяло розробці системи управління та умов для її реалізації в контексті роботи зі студентами, які мають порушення здоров'я. Успішне формування такої структури більш реалістично для державних та національних ЗВО, оскільки це потребує значних інвестицій у вдосконалення інфраструктури. Проте, першочерговим завданням є вирішення питань програмного наповнення напрямку фізкультурно-спортивної реабілітації.

Ключові слова: фізичне виховання; спорт; порушення здоров'я; інклюзивний простір; рухова активність.

Yuliia PETRENKO¹, Vitalii KOLOKOLOV², Volodymyr ZHOHLO³,
Oleksandr KHMELIUK⁴, Andrii YEFREMENKO⁵

^{1,5}Kharkiv State Academy of Physical Culture, Ukraine

^{2,3,4}National University of Civil Protection, Kharkiv, Ukraine

¹<https://orcid.org/0000-0002-6549-3729>

horbatenko1604@gmail.com

²<https://orcid.org/0000-0002-3501-3499>

vitalikr20062@gmail.com

³<https://orcid.org/0000-0001-8043-6936>

zhogloran@gmail.com

⁴<https://orcid.org/0000-0001-8933-4135>

sashakhmelyk@gmail.com

⁵<https://orcid.org/0000-0003-0924-0281>

pierreroberle@gmail.com

OPTIMIZATION OF THE PROCESS OF PHYSICAL EDUCATION IN INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION THROUGH THE IMPLEMENTATION OF PHYSICAL-SPORTS REHABILITATION

Abstract. Aim – to theoretically substantiate the specifics of the implementation of physical culture and sports rehabilitation as a component of the process of physical education of higher education graduates. To achieve this goal, appropriate methods of scientific research

of a theoretical direction were used. As a result of the scientific analysis, it was found that currently there are not enough studies on the practice or possibilities of introducing physical culture and sports rehabilitation into the physical education of students of higher educational institutions. The methodological aspects of the development and implementation of integral programs or the use of elements of physical culture and sports rehabilitation of persons with various diseases have not been investigated. There is an assumption that only the systematization of the process of physical culture and sports rehabilitation in higher educational institutions as a component of physical education will allow creating inclusive programs with various types of motor and sports activity, which will ensure the maximum inclusion of persons with disabilities in this process. This will contribute to the qualitative improvement of physical education in higher education institutions in the direction of health preservation, which is a key factor in its success. The above-mentioned problems prompted the structuring of information on the possibilities of implementing physical culture and sports rehabilitation in higher education institutions, which contributed to the development of a management system and conditions for its implementation in the context of working with students who have health disorders. The successful formation of such a structure is more realistic for state and national HEIs, as it requires significant investment in infrastructure improvement. However, the primary task is to solve the issues of program content in the direction of physical culture and sports rehabilitation.

Keywords: physical education; sport; health disorders; inclusive space; motor activity.

Постановка проблеми. Прогрес сучасного суспільства супроводжується розширенням кількості різноманітних соціальних груп, які беруть участь у навчальних процесах, зокрема в здобутті вищої освіти. Однак організація навчального середовища закладу освіти сьогодні вимагає створення комфортних умов для соціальної взаємодії всіх учасників навчального процесу, включаючи сферу фізичної культури і спорту. Навчання в закладах вищої освіти є високоінтенсивним, що потребує належного рівня фізичного здоров'я. Отже, для осіб із порушеннями здоров'я процес навчання в університетах стає значно складнішим без належної реабілітаційної підтримки. Це вимагає створення адекватних умов навчання для цієї групи осіб, зокрема у відношенні організації процесу фізичного виховання. Забезпечення належного рівня рухової активності у реабілітаційно-оздоровчому процесі сприятиме розвитку фізичної підготовленості студентів із проблемами здоров'я, що є передумовою успішного навчання. Очевидно, що у фізичному вихованні осіб із проблемами здоров'я будуть встановлені специфічні цілі, відмінні від тих, що ставляться перед студентами основної медичної групи. Головна мета для них полягатиме в створенні умов для реабілітації та інтеграції в процес навчання через спеціалізовану дозовану фізичну активність, з врахуванням можливостей підтримки від персоналу університету та сокурсників. Цей процес має багатогранну і складну природу, яка вимагає вивчення можливостей організації його управління, психологічних і педагогічних аспектів розробки комплексних програм з фізичного виховання студентів із проблемами здоров'я в умовах вищої освіти, зокрема в контексті використання засобів фізкультурно-спортивного спрямування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Твердження про те, що здоров'я людини найвищою цінністю лише зміцнюється у процесі формування інклюзивного суспільства. Здоровим індивідам складно перебуваючи у контакті лише з такими ж як вони зрозуміти коженденні складнощі з якими стикаються особи з обмеженими можливостями [13, 15]. Саме в процесі спільної рухової діяльності здорових осіб з тими, хто має порушення здоров'я, створюються можливості позитивної взаємодії як в соціальній, так і психолого-педагогічній сфері [2].

Дослідники зазначають, що кількість осіб з порушенням здоров'я, які навчаються у ЗВО збільшується з кожним роком [1]. Відповідно, неможливо ігнорувати проблеми з якими стикаються здобувачі освіти, а також науково-педагогічні працівники кафедр фізичного виховання ЗВО у фізкультурно-спортивній роботі з даним контингентом. Зрозуміло, що в такому випадку не можлива побудова узагальнених програм з фізичного виховання, в наслідок високої варіативності захворювань здобувачів, що можуть суттєво обмежувати рухову діяльність та фізичну працездатність здобувачів [11]. Проте, нереальним виглядає створення великої кількості індивідуальних програм в умовах обмежених ресурсів кафедр фізичного виховання. Відтак, актуальним є пошук напрямків форматування процесу фізичного виховання здобувачів з порушенням здоров'я у ЗВО через розробку комплексних програм реабілітаційної спрямованості.

Одним з таких перспективних напрямків, який активно розробляється, є фізкультурно-спортивна реабілітація. Фізкультурно-спортивна реабілітація – це система заходів, розроблених із застосування фізичних вправ для відновлення здоров'я особи та спрямованих на відновлення і компенсацію за допомогою занять фізичною культурою і спортом функціональних можливостей її організму для поліпшення фізичного і психологічного стану [7, 14]. Виходячи з даного визначення, мета фізкультурно-спортивної реабілітації (ФСР) здобувачів вищої освіти у ЗВО полягає у підвищенні їх функціональних можливостей щодо забезпечення можливостей комфортного навчання та покращення здоров'я. Дана мета узгоджується з положення фізичного виховання у ЗВО і може бути реалізована у його структурі [5, 8]. Проте, наразі питання впровадження ФСР у процес фізичного виховання у ЗВО недостатньо розробленим.

Сучасними дослідниками встановлено, що варіативність фізкультурно-спортивної діяльності дозволяє формувати гнучкі комплексні програми фізичної реабілітації осіб, які мають порушення здоров'я [9, 10]. Проте, не встановлено у яких формах їх можна реалізувати у процесі фізичного виховання у ЗВО. Автори вказують, що важливе значення у процесі фізичної реабілітації має саме соціалізація особистості, а також розвиток свідомості щодо власного здоров'я та відповідальності за

його відновлення та підтримки [12]. Саме у процесі фізкультурно-спортивної діяльності масового характеру є можливим ефективна реалізація даних положень. Автори зазначають, що у процесі занять фізичною культурою та адаптивним спортом з особами, які мають різні нозології, необхідно враховувати психологічні особливості тих, хто займаються [6]. Також зазначають необхідність модифікації загальних та специфічних принципів навчання та тренування у фізичній культурі та спорті, з урахуванням перебігу захворювання та можливостей застосування засобів та методології [3]. Відтак, нагальною потребою встановлення педагогічних особливостей розробки і реалізації програм ФСР зі здобувачами вищої освіти, які мають порушення здоров'я. Таким чином, окреслено коло актуальних питань, які потребують вивчення в контексті обґрунтування психолого-педагогічних аспектів ФСР у ЗВО.

Мета статті – теоретично обґрунтувати специфіку впровадження фізкультурно-спортивної реабілітації як складової процесу фізичного виховання здобувачів ЗВО.

Методи дослідження. При досягненні поставленої мети спиралися на застосування теоретичного блоку методів педагогічного дослідження, що передбачало послідовний аналіз, синтез, конкретизацію теоретичних знань та практичних напрацювань сучасних авторів стосовно предмету дослідження.

Виклад основного матеріалу. Впровадження фізкультурно-спортивної реабілітації у ЗВО потребує встановлення послідовного вирішення керівних завдань, які визначатимуть сутність та надаватимуть змогу прогнозування успішності даного напрямку у вирішенні завдань реабілітації, оздоровлення, соціалізації та підвищення функціонального рівня організму здобувачів вищої освіти. Це потребує визначення структури управління процесом ФСР у ЗВО. Таким чином, має бути визначена мета провадження ФСР у роботі зі здобувачами вищої освіти, які мають порушення здоров'я. Мета має бути структурована з урахуванням загальних напрямків (наприклад, розвиток навичок здорового способу життя, збереження здоров'я тощо), так і мати конкретне реабілітаційне чи фізкультурно-спортивне спрямування (навчання чи тренування). Це є передумовою розробки психолого-педагогічних вимог до розробки комплексних програм ФСР.

Подальший крок передбачає медичне, психологічне та функціональне оцінювання стану організму об'єкта управління – конкретного здобувача освіти з порушенням здоров'я. Це дозволить визначити коло засобів та методологію роботи у сфері фізичного виховання на індивідуальному, груповому та змішаному рівні (проведення спільних рухових сесій разом зі здоровими здобувачами). Саме останній формат є цільовим у процесі реалізації ФСР у ЗВО тому, що дозволяє створити комплексні програми інклюзивного характеру, які забезпечують реабілітацію, оздоровлення та соціалізацію (включаючи елементи волонтерської допомоги з боку здорових колег по навчанню) осіб з порушенням здоров'я, які навчаються. Перспективним напрямком при реалізації програм ФСР є секційна побудова занять з фізичного виховання з різних видів спортивної роботи (включаючи адаптивні види спорту), а також спортивно-масові заходи у аудиторний та позааудиторний час (наприклад, краєзнавчий туризм, піші прогулянки тощо).

Відповідно, наступним кроком є формування програми ФСР на основі обраних впливів. При цьому, така програма має бути гнучкою, що передбачає постановки підцілей у процесі її реалізації (наприклад, покращення функціональності травмованої кінцівки, підвищення рівня функцій кардіореспіраторної системи тощо), досягнення яких передбачає корекцію програми або, якщо вони не були досягнуті, – продовження її реалізації із заданими на попередньому етапі параметрами.

Узгоджено із попереднім кроком мають бути розроблені заходи та підібрані відповідні методики для забезпечення отримання інформації з психосоматичних параметрів, тобто стосовно адаптаційно сприятливих констант реакцій процесу, для створення постійного зворотного зв'язку. Такі заходи мають проводитися працівниками кафедри фізичного виховання спільно з медичним персоналом ЗВО та базуватися на використанні доступних та об'єктивних засобів визначення психосоматичного, психологічного стану індивіда та оцінки індивідуального прогресу у руховій діяльності.

Завершаючим кроком реалізації управління ФСР у ЗВО виступає аналіз результативності на основі вивчення депонованих даних, отриманих на різних етапах реалізації програм (реабілітації, навчання, тренування). В той же час, на дана складова управління проявляється на різних етапах реалізації програм ФСР у процесі формі оцінювання досягнень здобувачів освіти, що мають тут специфічні виховну та стимуляційну функції.

Зазначений алгоритм управління у ЗВО має бути реалізований з урахуванням психолого-педагогічних аспектів ФСР, відповідно до особливостей роботи з фізичного виховання зі здобувачами вищої освіти. Так, умови управління ФСР розкривають специфічні психолого-педагогічні аспекти. Психологічний аспект ФСР у роботі зі здобувачами вищої освіти з порушенням здоров'я має специфічне наповнення, пов'язане з виключною необхідністю формування мотивації до регулярної рухової діяльності як важливого фактору реабілітації та забезпечення здоров'я особистості.

В контексті психологічного аспекту забезпечення процесу ФСР у ЗВО має бути проведений ґрунтовний аналіз специфіки психологічної взаємодії між здобувачами освіти з різним рівнем здоров'я відносно можливостей створення групових програм. Встановлення психологічної готовності здобувачів освіти з порушенням здоров'я до регулярної рухової діяльності фізкультурно-спортивного характеру є ключовим фактором вибору стратегії побудови раціонального рухового режиму на індивідуальному рівні. В більшості випадків особи з порушенням здоров'я мають недостатній руховий досвід, щадно ставляться до власного організму та не мають значної мотивації до руху. Одним із важливих чинників її розвитку є соціалізація даної групи здобувачів освіти. Саме на цьому рівні слід залучати до активної взаємодії здобувачів освіти основної медичної групи, що сприятиме створенню комфортних умов на заняттях.

На тлі звикання з руховою активністю у здобувачів освіти з порушенням здоров'я у процесі ФСР має бути сформоване міцне змістовне підґрунтя регулярних занять фізичними вправами, як фактору піклування та відповідальності за власне здоров'я. Завдяки цьому поступове покращення фізичного та функціонального стану в процесі ФСР буде створювати ситуацію успішності як у наслідок рефлексії нових переживань, так і в процесі усвідомлення досягнень та переваг у результаті фізкультурно-спортивних занять. Завдяки цьому очікується розвиток психічної стійкості, що передбачає також планування у структурі занять з ФСР розвитку саморегуляція та саморефлексії особистості як щодо психологічного стану, так і фізичного. Таким чином, психологічний аспект ФСР у процесі її впровадження у ЗВО має забезпечувати формування активної особистості, створення рухового потенціалу у обсягу – від розуміння користі для здоров'я та навчання до успішної участі у змагальній діяльності.

Педагогічний аспект впровадження ФСР в ЗВО насамперед обмежений потенціалом закладу освіти щодо створення інклюзивного оздоровчого середовища [4]. Зрозуміло, що наявність спортивної бази у лісопарковій зоні створить більше можливостей до побудови варіативних програм з ФСР, ніж наявність стандартного спортивного залу та стадіону. Відповідно, це є обмежуючим фактором у процесі пізнання структурних і функціональних основ рухових дій і тренувальних режимів. Відтак, виключне значення у педагогічному аспекті ФСР має підбір доступних засобів та методів, які мають враховувати специфіку фізичного виховання та адаптивної фізичної культури. Загалом, необхідно формувати програми ФСР таким чином, щоб сприяти максимальному розкриттю рухового потенціалу здобувачів освіти з обмеженням здоров'ям згідно їх медичних показань. Реалізація цього положення можлива за умов: підвищення кваліфікації фахівців кафедр фізичного виховання з фізичної реабілітації та адаптивної фізичної культури; розвитку нових напрямків професійної діяльності у сфері фізичного виховання – інструкторів з ФСР.

На етапі реалізації програм ФСР виключне значення має дотримання педагогічних принципів побудови занять фізичним вправами з особами, які мають порушення здоров'я. Так, необхідно дотримуватися принципів індивідуалізації та поступовості як ключових фактору успішності та безпечності ФСР. За умов їх порушення, навіть якщо не спостерігається негативний вплив на здоров'я того, хто займається, дискомфорт у результаті рухових занять сприятиме виникненню негативних психологічних станів, що може призвести до відмови від занять.

Визначення результативності у процесі педагогічного контролю важливим доповненням системи створення системи оцінювання ефективності програм ФСР. Це передбачає не тільки порівняльне оцінювання успішності рухової діяльності або індивідуальних досягнень у процесі реабілітації, а й визначення стану обізнаності відносно можливостей самостійного або з допомогою проведення занять фізичними вправами у позааудиторний час. Сукупність отриманих даних, включаючи інформацію щодо результативності програм на рівні загальної сукупності здобувачів освіти з відхиленням здоров'я, дозволяє узагальнити ефективність реалізації програм фізкультурно-спортивної реабілітації у формі педагогічного оцінювання.

Таким чином, безпосередня розробка та реалізація психолого педагогічних аспектів ФСР лежить в площині адміністрації ЗВО та фахівців кафедр фізичного виховання. Проте, для успішності цього процесу мають бути створені відповідні умови, в тому числі і додаткове навчання викладачів, для формування інклюзивного фізкультурно-спортивного середовища закладу освіти.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження означило коло питань, які потребують вирішення при впровадженні фізкультурно-спортивної реабілітації у роботі зі здобувачами освіти ЗВО. Визначено структуру управління процесом ФСР у ЗВО, а також конкретизовано напрямки її реалізації. Обґрунтовано значення психолого-педагогічних аспектів впровадження ФСР у ЗВО, дотримання яких сприятиме побудові гармонійного процесу фізичного виховання осіб, які мають порушення здоров'я. При чому, дані аспекти мають розроблятися безпосередньо у тісному зв'язку, що забезпечить раціональний підбір засобів та методів при побудові програм ФСР, а також дозволить створити максимально комфортні умови для занять організованої фізичної активності здобувачів освіти, які мають порушення здоров'я. Встановлено, що перевага ФСР

міститься у створенні передумов відновлення здоров'я здобувачів освіти та формування психологічних установок на активну рухову діяльність, як фактор забезпечення здорового та комфортного життя. При чому, успішність побудови і реалізації ефективних програм можлива лише при дотриманні педагогічних принципів фізичного виховання, в тому числі і адаптивної фізичної культури, з урахуванням індивідуальних особливостей тих, хто займається. При чому, перевагу слід надавати фізкультурно-спортивним напрямкам, які можуть бути реалізовані у груповій або секційній роботі із залученням здобувачів освіти, які мають нормальне здоров'я.

Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку алгоритму програмування занять у фізкультурно-спортивній реабілітації із урахуванням забезпечення інклюзивності у даному процесі.

Список використаних джерел

1. Асаулюк І. О., Дем'янін Д. Ю. Індивідуальні SMART цілі – обов'язкова компонента процесу фізкультурно-спортивної реабілітації жінок з порушеннями біогеометричного профілю постави. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2023. № 16. С. 127-134. [https://doi.org/10.31652/2071-5285-2023-16\(35\)-127-134](https://doi.org/10.31652/2071-5285-2023-16(35)-127-134).
2. Асаулюк І., Носова Н., Покропівний О., Маринчук П. Стан біомеханіки постави людини, як критерій диференціації занять у процесі фізкультурно-спортивної реабілітації. *Physical culture sports and health of the nation*. 2023. № 15(34). С. 406-420. [https://doi.org/10.31652/2071-5285-2023-15\(34\)-406-420](https://doi.org/10.31652/2071-5285-2023-15(34)-406-420).
3. Вишар Є., Клеценко Л. Особливості використання здоров'язбережувальних технологій фахівцями з фізичної реабілітації у професійній діяльності. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 2(7). С. 1012-1024. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2\(7\)-1012-1024](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-1012-1024).
4. Глядя С. О., Борейко Н. Ю. Інклюзивне фізичне виховання у закладах вищої освіти. *Матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 27-29 квітня 2023 р.)*. Харків: НТУ «ХПІ», 2023. С. 159-162. перебігу заворювання. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/bitstreams/10c2ded8-4d0f-430a-be62-75b6a829b8c6/download>.
5. Губа А. В., Рубан Л. А., Внукова Н. В., Єфіменко П. Б., Дармофал Е. А. Сучасна трансформація освіти та інноваційні підходи організації управління в реабілітаційній діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. Випуск 6(151). С. 51-55. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.6\(151\).10](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.6(151).10).
6. Дутчак М. В., Кашуба В. О., Сущенко Л. П. Кваліфікаційні характеристики професій працівників сфери фізкультурно-спортивної реабілітації. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2023. Випуск 12(172). С. 69-73. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2023.12\(172\).12](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2023.12(172).12).
7. Єфіменко П. Б., Пустовойт Б. А., Каніщева О. П. Спортивний масаж, як засіб збереження форми спортсмена під час консервативного лікування та фізкультурно-спортивної реабілітації після травм колінного суглоба. *Актуальні питання сучасного масажу*. 2022. № 7. С. 16-22. URL: http://journals.urau.ua/modern_massage/article/download/274521/269648.
8. Жарська Н. В., Бріскін Ю. А., Будзин В. Р., Петрина Л. А. Фізкультурно-спортивна реабілітація жінок з порушенням постави з використанням занять йогою за методом Айенгара. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2023. Випуск 7(167). С. 88-93. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.7\(167\).17](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.7(167).17).
9. Зайцева Ю. В., Янубеков О. О. Фізкультурно-спортивна діяльність як запорука здорового способу життя. *Фізична культура в університетській освіті: світова практика та сучасні тренди: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 13 квітня 2023 р.)*. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. С. 104-105. URL: https://www.researchgate.net/profile/Bojan-Bjelica/publication/370660354_BULLYING_IN_MODERN_SPORTS_ENVIRONMENT_p69/links/645cd656f43b8a29ba44c723/BULLYING-IN-MODERN-SPORTS-ENVIRONMENT-p69.pdf#page=104.
10. Зубко В. В., Черевичко О. Г., Смірнов К. М. Фізкультурно-спортивна діяльність в освітньому середовищі ЗВО. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. Випуск 3К(147). С. 162-166. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.3K\(147\).34](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.3K(147).34).
11. Кашуба В., Носова Н., Гончарова Н. Фізкультурно-спортивна реабілітація – сучасний тренд наукових досліджень. *Біомеханіка спорту, оздоровчої рухової активності, фізичної терапії та ерготерапії: актуальні проблеми, інноваційні проекти та тренди: Матеріали І Всеукраїнської електронної науково-практичної конференції з міжнародною участю (Київ, 25 травня 2021 р.)*. Київ: Національний університет фізичного виховання і спорту України, 2021. С. 119-123. URL: https://uni-sport.com.ua/sites/default/files/vseDocumenti/zbirnyk_materialiv_konferenciyi_4.pdf#page=119.
12. Когут І., Маринич В., Чебанова К. Впровадження інклюзивного навчання у фізкультурно-оздоровчі, спортивні та інші заклади освіти. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2020. № 1. С. 117-127. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2020.1.117-127>.
13. Котова О. В., Суханова Г. П. Фізична культура та спорт як засоби фізичного вдосконалення студентів ЗВО. *Соціальні та екологічні технології: актуальні проблеми теорії і практики: матеріали XIV міжнародної Інтернет-конференції (Мелітополь, 25-27 січня 2022 р.)*. Мелітополь, 2022. С. 96-97. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/12991/1/%D0%9A%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A1%D1%83%D1%85%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>.
14. Приступа Є. Н., Жарська Н. В., Бріскін Ю. А., Вовканич А. С. Фізкультурно-спортивна реабілітація у системі галузевих соціальних практик. *Український журнал медицини, біології та спорту*. 2022. № 7(4). С. 163-169. <https://doi.org/10.26693/jmbs07.04.163>.
15. Zhang Y., Li W., Yang J., Liu Z., Wu L. Cutting-edge approaches and innovations in sports rehabilitation training: Effectiveness of new technology. *Education and Information Technologies*. 2023. № 28(6). С. 6231-6248. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11438-1>.

References

1. Asauliuk I. O., Demokhin D. Yu. Indyvidualni SMART tsili – oboviazkova komponenta protsesu fizkulturno-sportyvnoi rehabilitatsii zhynok z porushenniamy bioheometrychnoho profilu postav. Fizychna kultura, sport ta zdorovia natsii. 2023. № 16. S. 127-134. [https://doi.org/10.31652/2071-5285-2023-16\(35\)-127-134](https://doi.org/10.31652/2071-5285-2023-16(35)-127-134).
2. Asauliuk I., Nosova N., Pokropyvnyi O., Marynychuk P. Stan biomekhaniky postav lyudyny, yak kryterii dyferentsiatsii zaniat u protsesi fizkulturno-sportyvnoi rehabilitatsii. Physical culture sports and health of the nation. 2023. № 15(34). S. 406-420. [https://doi.org/10.31652/2071-5285-2023-15\(34\)-406-420](https://doi.org/10.31652/2071-5285-2023-15(34)-406-420).
3. Vyshar Ye., Kletsenko L. Osoblyvosti vykorystannia zdoroviazbezhuvalnykh tekhnolohii fakhivtsiamy z fizychnoi rehabilitatsii u profesiinii diialnosti. Perspektyvy ta innovatsii nauky. 2022. № 2(7). S. 1012-1024. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2\(7\)-1012-1024](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-1012-1024).
4. Hliadia S. O., Boreiko N. Yu. Inkluzyvne fizyчне vykhovannia u zakladakh vyshchoi osvity. Materialy I Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Kharkiv, 27-29 kvitnia 2023 r.). Kharkiv: NTU «KhPI», 2023. S. 159-162. perebihu zakhvoriuvannia. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/bitstreams/10c2ded8-4d0f-430a-be62-75b6a829b8c6/download>.
5. Huba A. V., Ruban L. A., Vnukova N. V., Yefimenko P. B., Darmofal E. A. Suchasna transformatsiia osvity ta innovatsiini pidkhody orhanizatsii upravlinnia v rehabilitatsiini diialnosti. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. 2022. Vypusk 6(151). S. 51-55. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.6\(151\).10](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.6(151).10).
6. Dutchak M. V., Kashuba V. O., Sushchenko L. P. Kvalifikatsiini kharakterystyky profesii pratsivnykiv sfery fizkulturno-sportyvnoi rehabilitatsii. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. 2023. Vypusk 12(172). S. 69-73. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2023.12\(172\).12](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2023.12(172).12).
7. Iefimenko P. B., Pustovoi B. A., Kanishcheva O. P. Sportyvnyi masazh, yak zasib zberezhenia formy sportsmena pid chas konservatyvnoho likuvannia ta fizkulturno-sportyvnoi rehabilitatsii pislia travm kolinnoho suhloba. Aktualni pytannia suchasnoho masazhu. 2022. № 7. S. 16-22. URL: http://journals.urau.ua/modern_massage/article/download/274521/269648.
8. Zharska N. V., Briskin Yu. A., Budzyn V. R., Petryna L. A. Fizkulturno-sportyvna rehabilitatsiia zhynok z porushenniam postav z vykorystanniam zaniat yohoiu za metodom Aienhara. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. 2023. Vypusk 7(167). S. 88-93. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.7\(167\).17](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.7(167).17).
9. Zaitseva Yu. V., Yanubekov O. O. Fizkulturno-sportyvna diialnist yak zaporuka zdorovoho sposobu zhyttia. Fizychna kultura v universytetskii osviti: svitova praktyka ta suchasni trendy: zb. materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Dnipro, 13 kvitnia 2023 r.). Dnipro: Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav, 2023. S. 104-105. URL: https://www.researchgate.net/profile/Bojan-Bjelica/publication/370660354_BULLYING_IN_MODERN_SPORTS_ENVIRONMENT_p69/links/645cd656f43b8a29ba44c723/BULLYING-IN-MODERN-SPORTS-ENVIRONMENT-p69.pdf#page=104.
10. Zubko V. V., Cherevychnko O. H., Smirnov K. M. Fizkulturno-sportyvna diialnist v osvitnomu seredovyshchi ZVO. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. 2022. Vypusk ZK(147). S. 162-166. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.3K\(147\).34](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.3K(147).34).
11. Kashuba V., Nosova N., Honcharova N. Fizkulturno-sportyvna rehabilitatsiia»-suchasnyi trend naukovykh doslidzhen. Biomekhanika sportu, ozdorovchoi rukhovoii aktyvnosti, fizychnoi terapii ta erhoterapii: aktualni problemy, innovatsiini proiekty ta trendy: Materialy I Vseukrainskoi elektronnoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu (Kyiv, 25 travnia 2021 r.). Kyiv: Natsionalnyi universytet fizychnoho vykhovannia i sportu Ukrainy, 2021. S. 119-123. URL: https://uni-sport.com.ua/sites/default/files/vseDocumenti/zbirnyk_materialiv_konferencyi_4.pdf#page=119.
12. Kohut I., Marynych V., Chebanova K. Vprovadzhennia inkluzyvnoho navchannia u fizkulturno-ozdorovchi, sportyvni ta inshi zaklady osvity. Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu. 2020. № 1. S. 117-127. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2020.1.117-127>.
13. Kotova O. V., Sukhanova H. P. Fizychna kultura ta sport yak zasoby fizychnoho vdoskonalennia studentiv ZVO. Sotsialni ta ekolohichni tekhnolohii: aktualni problemy teorii i praktyky: materialy XIV mizhnarodnoi Internet-konferentsii (Melitopol, 25-27 sichnia 2022 r.). Melitopol, 2022. S. 96-97. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/12991/1/%D0%9A%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A1%D1%83%D1%85%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>.
14. Prystupa Ye. N., Zharska N. V., Briskin Yu. A., Vovkanych A. S. Fizkulturno-sportyvna rehabilitatsiia u systemi haluzevykh sotsialnykh praktyk. Ukrainnyi zhurnal medytsyny, biolohii ta sportu. 2022. № 7(4). S. 163-169. <https://doi.org/10.26693/jmbs07.04.163>.
15. Zhang Y., Li W., Yang J., Liu Z., Wu L. Cutting-edge approaches and innovations in sports rehabilitation training: Effectiveness of new technology. Education and Information Technologies. 2023. № 28(6). S. 6231-6248. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11438-1>.